

Ivan Fidel, vojak JLA 1988/1989, leta 1991 član protidiverzantskega voda TO

Enoletno služenje vojaškega roka JLA v Beogradu se je začelo z obveznim striženjem, kopanjem, cepljenjem, zadolžitvijo uniforme in orožja.

Prvih šest mesecev »obuke« sem preživel v ogromni, lepo urejeni vojašnici Dedinje. V njej je bilo okrog 300 vojakov, med katerimi je bila le peščica Slovencev.

Iz tega obdobja mi je ostala v spominu Delibatska peščara v vzhodnem delu Srbije, kjer vladajo prave puščavske razmere. Noči s temperaturo pod ničlo, dnevi pa nevzdržno vroči, do 35 °C.

Po šestih mesecih sem se preselil v sam center Beograda, v stavbo General štaba Jugoslovanske ljudske armade. To je bila t. i. Savezna skupština narodne obrane (SSNO), na čelu je bil general major Veljko Kadijević. Tu je bila glavna baza našega delovanja.

Velik kompleks stavb je bil delno porušen v času Natovega bombardiranja Srbije leta 1999. V spomin na ta bombni napad so stavbe ostale takšne do danes, o čemer sem se prepričal letos, ko sem obiskal Beograd.

Tudi če je bila v času mojega služenja v JLA politična situacija med Slovenijo in zveznimi oblastmi že zaostrena, v tej stavbi ni bilo pritiskov na Slovence; sicer pa sva bila takrat v vojašnici le dva. Tudi med elito vojaško elito (tj. med majorji, generali in podpolkovniki) nismo čutili podcenjevanja, maltretiranja. Tega ni bilo niti med nami, navadnimi vojaki. Ni bilo izživljanja, kot so ga poznali v drugih rodovih vojske.

Bil sem del častne čete Titove garde. Glavno delo gardistov so bile tedenske straže protokolarnih vil jugoslovanske vojske v Beogradu in okolici. Pred vhodom na ulici v samem centru Beograda smo se tedensko menjavali troji – Dobranci, Karađorđevo in sam štab. Dvakrat na dan smo se urili v rokovanju z orožjem, pozdravu z orožjem, usklajenosti gibanja v četi in korakanja v častni četi.

Častna četa se je zbrala ob vsakem obisku tujih državnikov v Jugoslaviji. Takrat smo bili prepeljani na letališče, kjer je potekal svečani sprejem tujega državnika, največkrat iz neuvrščениh držav (Mubarak, Gadafi ...).

Častno obleko, letno ali zimsko, smo oblekli le za tovrstne sprejeme, sicer smo bili v navadni zeleni, le na glavi smo imeli namesto titovke šapko z rdečo zvezdo.

Orožje za sprejem in straže je bila puška kalašnikov, za bojno urjenje pa smo nosili puško snajper.

Sovojaki so bili večinoma srbske narodnosti, nekaj je bilo Hrvatov, Slovenca sva bila dva. V sestavu Titove garde ni bilo vojakov s Kosova.

Služenje v Titovi gardi je bilo naporno zaradi velikega števila dni straže, po drugi strani pa polno dogajanja, zlasti ko si bil na straži v SSNO v centru Beograda.

Izhodi so bili vsak vikend, predvsem v hotel Slavija. V celem Beogradu se je edino tam dalo dobiti slovensko pivo Laško.

Alen Lilić, leta 1991 zaposlen v Zdravstvenem domu Ilirska Bistrica

Po spopadu v Kosezah so vojaki JLA prihajali v zdravstveni dom in iskali ranjence. V zdravstvenem domu so vsakič odgovorili, da ni bilo nobenega. Ko so se umaknili pripadniki JLA, so se oglasili pripadniki TO in sam poveljnik za naš kraj. Na cesti so bile barikade, a poveljnik se je moral nekako prebiti do Ljubljane, da bi na sestanku poročal o stanju na naših tleh.

Da bi se izognil nadzoru JLA in si omogočil dostop do poveljnika v Ljubljani, sta se Alen in zdravnica domislila prebrisanega načrta. S povoji so poveljnika obvili tako, da je izgledal kot ranjenec. Takšen je bil neprepoznaven za pripadnike JLA in uspešno je prišel na cilj, na sestanek v Ljubljano.

Istočasno so pred zdravstveni dom prihajali vojaki TO in JLA in tako je bilo težko vedeti, kdo pripada kateri vojski. Po ženevski konvenciji pa so uslužbenci zdravstvenega doma dolžni nuditi prvo pomoč vsakomur, ne glede na njegovo vlogo v vojni.

Po končani vojni je Alen teden dni veljal za heroja, po tednu dni pa že ne več, saj ni imel slovenskega državljanstva in si tega naziva "ni zaslužil".

Zapisala: Nika Lilić

Fredi Štemberger, prva redna generacija Slovenske vojske

Služenje vojaškega roka sem pričel 16. 12. 1991 in zaključil 16. 6. 1992 v Šentvidu v Škofovskih zavodih v Ljubljani.

Vojaki smo vstajali pred 6.00, ko je bil zbor vseh vojakov, imenovan dvigovanje zastave. Bilo nas je okrog 200, razdeljeni smo bili v 2 četi. Nadrejeni oficir je pregledal prisotnost in urejenost vojakov ter predal poročilo dežurnemu poveljniku vojašnice. Sledila sta zajtrk in nato pregled urejenosti sob. Nadaljevali smo s poukom v učilnicah, kjer smo se učili teoretičnih vojaških taktik, ki smo jih na terenu tudi preizkusili. Pouk je trajal največ do 15. 00, z vmesnima odmoroma za malico in kosilo.

Popoldne smo imeli prosti čas ter razne stranske aktivnosti, npr. čiščenje prostorov v vojašnici in zunaj nje. Po večerji, ki je bila ob 18.00, smo se zadrževali v kantini (vojaški gostilni) in v prostorih, namenjenih družabnim igram. Ob 22.00 smo odšli spat. V vsaki sobi je bilo po 10 vojakov.

Če naša četa ni bila dežurna za varovanje vojašnice, smo čez vikend lahko odšli domov. Proti koncu vojaškega roka smo izvedli terensko vojaško vajo na vojaškem vadbišču na Počku pri Postojni, ki je trajala en teden. Prebivali smo v šotorih. Na vaji smo prikazali protioklepni boj z različnimi orožji. Slovenska vojska je to orožje nasledila od JLA, orožje pa je bilo izdelano pretežno v vzhodnem bloku.

Prikaz vaje so si ogledali tedanji predsednik države Milan Kučan, obrambni minister Janez Janša in general Janez Slapar, ki je bil poveljnik Slovenske vojske. Vaja je bila uspešno izvedena, zato smo vojaki dobili en teden dopusta.

Po šestih mesecih smo izpolnili svojo dolžnost do domovine in zaključili z vojaškim rokom.

Roman Kopriva, leta 1991 zaposlen v Elektro Nova Gorica, Enota Sežana, Nadzorništvo Ilirska Bistrica

Roman Kopriva je bil v času osamosvajanja Slovenije vodja nadzorništva v Ilirski Bistrici. Iz Sežane je prišla direktiva, da morata vodji nadzorništev v Ilirski Bistrici in Pivki vojašnicam v obeh mestih izklopiti elektriko. Kopriva in pivški vodja sta se srečala, da bi se pogovorila o novonastali problematiki. Vojašnicam so res izklopili elektriko.

Po tem dogodku so Romana Koprivo večkrat klicali iz poveljstva vojašnice Ilirska Bistrica. Pogovori so potekali mirno, brez kakšnih hujših izpadov, tudi grozili mu niso.

Kopriva ni hotel govoriti srbohrvaško, zato so poklicali prevajalca, da je poveljstvu JLA prevajal vsebino pogovorov. Vojašnice so kmalu ponovno priključili na električno omrežje. Poveljstvo JLA je namreč zagrozilo, da bodo iz vojašnice v Trnovem, kjer danes stoji Petrol, s tankom ustrelili v večjo razdelilno trafopostajo, ki se nahaja pri Zarečici. Tako bi cela Ilirska Bistrica in okoliške vasi ostale brez brez elektrike.

V vojašnici so takrat živeli le vojaki, saj so oficirji objekte že zapustili.

V času osamosvojitvene vojne se je zgodilo marsikaj. Med drugim so vojaki JLA vdrli v trafopostajo pri Tominjah. Nekaj vasem so izklopili elektriko in onemogočili anteno nad Tominjami, ki je namenjena letalskemu prometu. Antena je služila orientaciji letal glede smeri in višine leta. Na srečo se ni zgodila nobena hujša nesreča. Romana Koprivo so poslali, da popravi škodo, ki jo je na anteni v Tominjah povzročila JLA.

Rihard Baša, leta 1991 kuhar v Občinskem štabu TO

Rihard Baša je v času osamosvojitvene vojne delal v baru Oranž. Tja so ga prišli iskat njegovi sovaščani, da bi kuhal v štabu TO.

Teritorialci so se umaknili v Brkine. Tam se je kuhalo za 50 ljudi. Bilo je več kuharskih enot. Baša je sodeloval z Igorjem Srpanom (danes kuharjem v podjetju Transport). Dobili so vojaško kuhinjo; delo je bilo zelo naporno, predvsem zaradi pomanjkanja opreme. Bili so tudi slabo oboroženi, saj so imeli za obrambo le pištolo s petimi naboji.

Baša se spominja dogodka, ko je šel sam v nabavo v Ilirsko Bistrico. Takrat je bil star okrog 30 let. V prostoru za nabavo je srečal nižjega oficirja JLA in vojaka, stara okrog 20 let, ki sta vedela, da Baša kuha za TO. Ko jih je kuhar zagledal, je bil presenečen, hkrati pa ga je bilo zelo strah. V glavi je že delal načrt za obrambo. Počasi se je premikal naprej, ko pa je šel mimo vojakov, mu je eden na uho šepnil: "Zdravo." Ob tem se je počutil zelo olajšanega. Danes se tega dogodka spominja v smehu.

Poleg posode so v kuhinji prali tudi spodnje perilo, saj drugje ni bilo prostora. Imeli pa so tudi svinjak. Na sploh so kuhali zelo dobro, hrana je bila kvalitetna. Ko so se kasneje srečali s sodelavci, so se strinjali, da so se takrat res zredili. Na dan so imeli štiri obroke. Običajno so zajtrkovali kavo in kruh, za malico sta bila hrana iz konzerve in kruh. Za kosilo so imeli trihodni meni (sladica je bila obvezna), kuhali so tudi joto, rižoto z gobami, ki so jih nabrali v gozdu ... Za večerjo je bila enolončnica. Najbolj je bilo napeto zvečer, saj so morali biti čim bolj tiho, da ne bi bili opazni.

Baša se spominja še enega dogodka. V času osamosvojitvene vojne je vedno vstajal ob 3.00, saj so že takrat začeli pripravljati zajtrk. Tako je bilo tudi tistega jutra. Takoj se je lotil dela. Kmalu je zaslišal nenavadne zvoke na drugi strani stavbe, kjer je bil skedenj. Postalo ga je presneto strah. Previdno, s pištolo v roki se je počasi premikal proti skednju. Ko je pogledal v smeri zvoka, je videl divje svinje, ki so brskale po zemlji. Sam sebi se je smejal, kako vendar se je mogel bati navadnih živali. Še danes se rad spomni tega dogodka.

Po vojni se je veliko kolegov Riharda Baše zaposlilo v Slovenski vojski. Sam je to možnost zavrnil in tega ni nikoli obžaloval.

Na koncu pogovora je Rihard Baša poudaril, da je poklic kuharja zelo naporen in stresen, dela se tudi po pet ur neprenehoma. Dodal je še, da sodobne televizijske kuharske oddaje niso nič v primerjavi s kuhanjem v resničnem življenju.

Zapisala: Monika Možina

Igor Knap, leta 1991 poveljnik čete za posebne namene

Kot rezervist sem bil na funkciji komandirja (poveljnika) partizanske čete v rezervnih enotah JLA, s činom kapetana I. klase. Nekaj mesecev pred agresijo JLA na Slovenijo so me povišali v komandanta III. bataljona. Bataljon se je formiral v glavnem iz vojaških obveznikov, ki so prihajali iz krajev od Reke pa vse do Pulja. Bili smo pod poveljstvom 13. korpusa, ki je imel sedež na Reki, poveljeval mu je general Marjan Čad. Na samem imenovanju za poveljnika bataljona smo se z mojimi podrejenimi spraševali, če bo ta nova formacija sploh zaživela, saj smo bili glede na situacijo močno skeptični. Novoformirana brigada je bila, vsaj kar se vodilnega komandnega kadra tiče, sestavljena iz aktivnih oficirjev, in sicer čina majorja, le III. bataljon je bil sestavljen iz rezervnega kadra.

Po dobrem mesecu, mogoče več, sem bil poklican na sestanek v prostore Občine Ilirska Bistrica, kjer so nam v nekaj besedah povedali, da so se začele resne priprave na konflikt med JLA in Slovenijo. Dodeljena mi je bila funkcija poveljnika čete za posebne namene. To obvezo sem seveda sprejel, obenem pa sem navzoče seznanil, da sem bil imenovan na mesto komandanta III. bataljona. O tem so bili že obveščeni. Rekli so mi, naj na to imenovanje kar pozabim, saj da sedaj odgovarjam TO. Spraševal sem se, kaj sploh so ti »posebni nameni« – glede na splošno situacijo sem sklepal, da verjetno niso ravno normalni.

Kmalu se je četa za posebne namene tudi dejansko oblikovala. Prvi štab enote smo imeli na Gomancih, kjer smo se tudi formirali. Organizirali smo se tako, kot je moralo biti: od oddelkov, vodov ter ostalih spremljevalnih enot do komandirskega kadra. Med vojaškimi obvezniki so bili v glavnem zelo mladi fanti, večina od njih je bila nezaposlena. Enota je bila sicer formirana, vendar smo bili zelo slabo oboroženi.

To me je zelo motilo, saj smo imeli staro polavtomatsko orožje. Navadni vojaki so v glavnem razpolagali s skromnim orožjem, poveljniki vodov so bili oboroženi z avtomatskimi puškami, jaz pa sem imel avtomatsko pištolo Ingram. Mislim, da je bila ameriške proizvodnje. Osebno sem jo videl prvič, mislim, da prav tako večina ostalih. Na Gomancih smo bili dober teden. Ker še nismo bili oboroženi, kot bi morali biti, smo imeli med vajami tudi streljanje s športnimi loki ter predavanja o moči prebojnosti lovskih lokov. Kar se tiče same nastanitve na Gomancih, nam ni bilo slabo. Iz krajevnih gostiln so nam vozili zelo dobro hrano in pijačo. Imeli smo tudi televizijo, da smo lahko spremljali dogajanje po Sloveniji. Ker smo bili glede orožja močno ohromljeni, me je zelo skrbelo, kako se bo izšlo v slučaju kakega incidenta. Mislim, da je bila ta zaskrbljenost prisotna tudi pri nekaterih ostalih vojaških obveznikih.

Četrty ali peti dan smo končno dobili orožje. Pozno ponoči so nam ga poln kamion pripeljali iz Kočevske Reke. Vojska, ki je do tedaj živela precej ležerno, se je v hipu spremenila, saj se je začela zavedati resnosti stanja v državi. Naslednji dan so začeli prihajati posamezni starši mladih fantov in so mi osebno zaupali svoje sinove, saj je tudi njih skrbelo dogajanje po Sloveniji. Prišel je tudi politični komisar, ki je ožje vodstvo štaba na samem seznanil z morebitnimi ukrepi: kako ravnati ob morebitnih izgubah, kaj storiti ob smrtnih primerih, ob izgubi raznih delov telesa. Govoril je tudi o odškodninah. Takrat me je zelo zaskrbelo. Glede na resnost situacije, razen v nekaj primerih, z disciplino podrejenih nisem imel nobenih težav. Vojaki so namreč vsak trenutek izkoristili za seznanjanje s svojim orožjem. Dobili smo tudi raketomete za boj z oklepnimi enotami. Nekatero vrsto orožja smo prvič videli, kaj šele, da bi ga uporabljali. Bilo je borbena, s pravim strelivom in lahko bi se kaj nesrečnega pripetilo, če ne bi bili popolnoma resni.

Do dneva osamosvojitve oziroma do proslave smo bili na Gomancih in se urili v vojaških disciplinah.

Igor Knap, leta 1991 poveljnik čete za posebne namene

Po dobrem tednu počitka doma smo se zopet zbrali, tokrat v Jelšanah. Vojna za Slovenijo je bila že pri koncu, za širšo svetovno javnost pa se na našem koncu ni še nič odmevnega zgodilo. Vojska JLA je bila v vojašnicah, od koder so skoraj vsak dan bežali mladi vojaki. Mi smo dobivali razne zadolžitve, predvsem ovirati JLA. Osebno sem imel občutek, da imamo nalogo sprovcirati JLA, ji nagajati – z namenom, da bi se nekaj premaknilo, vsaj kar se tiče stališča javnosti. Tako smo med drugim dobili nalogo, naj v Dolenjskem potoku postavimo zasedo s protioklepni orožji. Iz reške smeri naj bi prišli oklopni transporterji z mladimi podporočniki. Naloga zasede je bila, da vozil na noben način nismo smeli pustiti proti Bistrici. V zasedo sem postavil fante, ki sem jim zares zaupal. Pred tem sem se z vsakim pogovoril, kaj naj stori v posameznem slučaju. Povedal sem jim, da bodo morda morali celo streljati na mlade ljudi na drugi strani in jih celo ubiti; presenečen sem bil nad njihovo pripravljenostjo to tudi storiti. Ves čas sem imel v mislih starše mladeničev, ki so mi zaupali svoje sinove in ki sem jim obljubil, da bom pazil nanje. Na srečo oklopnikov ni bilo in nič se ni zgodilo. Kmalu pa so prišli novinarji, v glavnem tuji, ki so čakali na novice, ki jih ni bilo. Imel sem občutek, da so bili razočarani.

Malo kasneje smo dobili ukaz, naj napademo vojašnico v Trnovem in tank v njej. Takrat sem imel en vod lociran v bližini Globovnika, sam sem bil s štabom v Jelšanah oz. Dolenjah. Dobili smo informacijo, da se tank na vhodu vojašnice pripravlja na napad poslovne zgradbe Transporta ter da ga moramo na vsak način onesposobiti oziroma uničiti. Pomočnika Marka, po mojem prepričanju najsposobnejšega oficirja, sem poslal v Globovnik, da bi z vodom napadel vojašnico v Trnovem.

Ko je Marko odšel, sem po približno 15 minutah dobil drugačno povelje: naj nikar ne napademo vojašnice in da se moramo čim prej umakniti iz Globovnika, ker so vojaki oziroma oficirji v vojašnici zagrozili, da bodo tokrat s tankom res streljali na upravno zgradbo. S svojimi podrejenimi v Globovniku nisem imel direktne povezave, samo upal sem, da bo Marko ravnal preudarno. In res je. Tudi tokrat ni bilo nič zanimivega za novinarje.

Naslednji dan sem dobil povelje, naj napademo vojaško ekonomijo v Račicah. Tam je bilo takrat od 5 do 7 ali več mladih vojakov, ki so skrbeli za okrog 90 bikov za potrebe JLA. To so bili mladi fantje iz cele Jugoslavije, ki so hranili živali; bili so hkrati tudi moji prvi sosedi, saj nas je ločila le cesta, tako da sem na videz skoraj vse poznal. Ženo in hčerki sem preselil v Podgrad k prijatelju, v našo hišo pa sem postavil manjšo enoto strelcev z nalogo, naj na moj ukaz napadejo ekonomijo. Ko smo v temi skozi okna gledali te nič krive fante, smo sklenili, da tudi tokrat ne bomo storili ničesar, kar bi bilo privlačno za novinarje. Kasneje se je govorilo, da smo se ustrašili, pa ni bilo tako. Bili smo pripravljeni na akcijo, a smo se hkrati vprašali, ali je res vredno žrtvovati nedolžne mlade ljudi zaradi nekaj bikcev oziroma zaradi udarne novice.

Nato smo dobili nalogo ustaviti podporočnike na meji pri Kalandri. Postavil sem ostrostrelce ter šel pregovarjat podporočnike, naj se rajši obrnejo. Nekaj časa so se obotavljali; ko smo jim razložili, da dlje kot sto metrov ne bodo prišli, saj so obkroženi z ognjem, so si premislili in se počasi obrnili proti Reki.

Stanovali smo v šoli v Jelšanah. Dobili smo namig, da so na drugi strani hriba vojaki JLA ter da pripravljajo minomete, s katerimi bi nas zlahka napadli. Naša četa takšnega orožja ni imela, morali smo se znajti. Iz zadnje hiše na meji, ki še ni bila dokončana, smo vzeli strešne odtoke in iz njih naredili skoraj prave minomete – vsaj na prvi pogled je zgledalo tako. Oddelke minometov smo postavili tako, da jih je bilo videti iz nasprotnikove smeri. Nikoli pa nismo preverili, ali je bila informacija res prava. Novinarji so zopet ostali brez udarnih novic.

ENOTE POD POVELJSTVOM OŠTO ILIRSKA BISTRICA, FORMIRANE 1986

Jurišni odred TO jakosti 145 ljudi je izvajal naloge blokade vojašnic v Ilirski Bistrici in Trnovem. Poveljevala sta mu Jadran Kramar in Vlado Mihalič.

Četa za ognjeno podporo, sestavljena iz dveh minometnih vodov in voda netrzajnih topov jakosti 80 ljudi, je opravljala naloge ognjene podpore enot in bila na ognjenih položajih za napad na ilirskobistriško vojašnico. Enoti je poveljeval Jože Grahor.

Protidiverzantski vod TO jakosti 27 ljudi je opravljal varovanje pomembnih objektov in intervencijske naloge na celotnem območju občine. Enota je bila aktivna v spopadu z JLA v Kosezah. Enoti je poveljeval Peter Šircelj.

Diverzantski vod jakosti 26 ljudi je opravljal nalogo blokade komunikacij, križišč in minsko podporo blokad. Enoti je poveljeval Mihael Štemberger.

Iz pripadnikov rezervne sestave, ki so v prejšnjih letih popolnjevali rezervne enote JLA, je bila junija 1991, neposredno pred vojno, formirana **Četa za posebne namene** jakosti 96 ljudi, ki je opravljala zahtevnejše naloge blokade vojašnic v Ilirski Bistrici in se je izmenjevala z Jurišnim odredom. Enoti je poveljeval Igor Knap.

Vod TO KS Knežak jakosti 29 ljudi je opravljal naloge blokade komunikacije Pivka–II. Bistrica in Knežak–Mašun. Enoti je poveljeval Anton Šorc.

Vod TO KS Podgrad jakosti 29 ljudi je opravljal naloge varovanja in blokade komunikacije Kozina–Starod in Podgrad–Ilirska Bistrica, varovanja objektov posebnega pomena v Podgradu ter blokado ekonomije JLA v Račicah. Vodni je poveljeval Boris Drobnjak.

Vod TO KS Zabiče sestave 29 ljudi je izvajal naloge blokade mejnega prehoda Jelšane in varovanje komunikacije Jelšane–II. Bistrica in Jelšane–Zabiče. Vodni je poveljeval Vinko Iskra.

Vod TO KS Pregarje sestave 29 ljudi je izvajal nadzor komunikacij v Brkinih ter izvajal varovanje radiofara v Tominjah. Vodni sta poveljevala Rajko Ivančič in Boris Lever.

Vod TO KS Ilirska Bistrica jakosti 29 ljudi je izvajal naloge varovanja pomembnih objektov v Ilirski Bistrici. Vodni je poveljeval Jadran Primc.

Vod TO podjetja LESONIT jakosti 29 ljudi je opravljal naloge varovanja podjetja Lesonit in pomembnejših objektov v Ilirski Bistrici. Vodni je poveljeval Srečko Šestan.

Vir: Janko Rutar

ORGANIZACIJA TERITORIALNE OBRAMBE RS MED SLOVENSKO OSAMOSVOJITVENO VOJNO

Štab Teritorialne obrambe Republike Slovenije (RŠTO)

Načelnik: polkovnik Janez Slapar

7 pokrajinskih štabov

Štab TO Južnoprimorske pokrajine (PŠTO JPP)

Poveljnik: podpolkovnik Franc Anderlič (do 30. 6. 1991)
major Vojko Štembergar (od 30. 6. 1991)

Načelnik: major Vojko Štembergar (do 30. 6. 1991)
v. d. načelnika, stotnik 1. st. Leopold Čuček (od 30. 6. 1991)

Načelnik operativno-učnega odseka:

stotnik 1. st. Leopold Čuček

Načelnik obveščevalnega odseka:

stotnik 1. st. Janko Rutar

Načelnik odseka za organizacijsko-mobilizacijske in personalne zadeve:

poročnik Bojan Golič Derenčin

Pomočnik za domovinsko vzgojo:

višji vodnik 1. st. Karlo Nanut

Vir: Janko Rutar

Organiziranost TO Republike Slovenije junija 1991

Vir: Vojaški muzej Slovenske vojske

Pinzgauer – avstrijsko terensko vozilo podjetja Steyr-Daimler-Puch, ki so ga v različnih izvedbah uporabljale številne vojske po svetu

Vladimir Žnidaršič, leta 1991 varnostni organ v rezervni sestavi TO

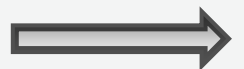
Ker nisem bil v svoji enoti TO, tudi nisem bil neposredno vključen v linijo poveljevanja, ampak glede na to, da sem bil vezan na Občinski štab TO, ugotavljam, da TO v Ilirski Bistrici 26. 6. 1991, ko je bila situacija v občini najbolj napeta, ni dobivala ukazov iz Ljubljane, kako naj ravna. V glavnem smo delali po svoji iniciativi in presoji ter v dogovoru s Pokrajinskim štabom TO v Postojni. Ker v neposredni bližini ni bilo enot TO s protiklepnim orožjem, smo se s peto skupino za zavarovanje dogovorili za bojno delovanje, če JLA uporabi tanke in začne uničevati načrtovane tarče v mestu, dokler ne pride TO na svoje položaje. Prve dni je bil problem bistriške TO tudi ta, da ni imela zadostne količine orožja.

27. junija zjutraj smo zaprli dovod vode v bistriško vojašnico. Sam sem odšel v vojašnico Ilirska Bistrica – pod pretvezo, da sem prišel pogledat, kako je z vodo, ker naj bi imeli težave z vodovodom. V resnici pa sem ugotavljal bojno pripravljeno in zmožnosti enote v vojašnici.

Novinar Radia Koper Leon Horvatič se je o 26. juniju 1991 pogovarjal z **Janezom Janšo**, prvim obrambnim ministrom Republike Slovenije. (Pogovor je potekal 25. junija 1992.)

Vojna v Sloveniji naj bi se začela uradno in po vašem prepričanju v četrtek, 27. junija, ob 1.15, ko je lahka protiletalska enota iz Karlovca pri Metliki prestopila slovensko mejo. Kmalu zatem je prišlo do streljanja. Oficir JA Prodanović je izstrelil rafal, teritorialci so odgovorili in ga ranili. Vendar pa so se enote JA začele premikati po Sloveniji že v sredo, 26. junija, dopoldne. Tedaj so se odpravili proti italijanski meji tanki in oklepniki iz ilirskobistriške in pivške kasarne. Policisti in občani so jih poskušali ustaviti z barikadami. Ob tem je pri Divači oficir JA sprožil opozorilni strel v zrak. Tudi tu bi lahko govorili o napadu. Prodiranje Čadovih enot ni sodilo v običajne premike vojske.

»Ne, zagotovo ne. Toda poglejte: obkolitev učnega centra v Pekrah ni bil običajen premik JA, potem blokada brniškega letališča in kraja „jastrebov“, čeprav jih je stražila JA; to ni bil običajen premik. Še več takih akcij je bilo,

tako da bi rekel, točno določil sekundo, kdaj je prišlo do agresije, je seveda tukaj nemogoče. Tukaj ni šlo za eno vojno napoved – in do minute natančno bi potem enote prestopile mejo. Kajti Jugoslovanska armada je tukaj bila. Na Primorskem je bila situacija 26. zelo resna. Ob 12. uri 26. junija je to situacijo obravnaval tudi Svet za obrambo Republike Slovenije pod predsedstvom Kučana. Bili so zraven tudi vsi – predsednik vlade, skupščine, vsi iz teh obrambnih resorjev – in bili smo pred veliko dilemo, kaj storiti. Milica in teritorialna obramba sta imeli ukaze, da pač nenasilno ovirata te premike z barikadami z ustavljanjem prometa in tako dalje. S tem oviranjem je bil otežen manever enot Jugoslovanske armade. Vendar so imele te enote ukaz – ne glede na materialno škodo in žrtve – priti na cilj. Ta dilema, ali že takrat dati ukaz za uporabo orožja, je bila še toliko večja, ker se je Slovenija takrat pripravljala na razglasitev samostojnosti, ker se je pričakovalo nekaj visokih gostov, ki potem niso prišli. Ne vem, če bi se začelo streljati, bi bila, jasno, situacija še težja in na nek način bi mi tudi svetu težje dokazali. Jaz mislim, da je bila odločitev predsedstva, da ni še takrat ukazalo uporabiti orožja, pravilna, kajti svetu bi težje dokazali, da je prišlo do brutalne agresije JA. Potem pa, ko so novinarji sami lahko videli tanke, ki so šli mimo Ljubljane, ko so mendrali avtomobile in tako naprej, je šla v svet slika in je bil ta ukaz predsedstva o uporabi orožja na nek način bolj prepričljiv za svetovno javnost.«

Vladimir Žnidaršič, leta 1991 varnostni organ v rezervni sestavi TO

V spominu mi je ostal dogodek, ko smo se dogovorili, da bosta iz bistriške vojašnice pobegnila dvojčka, Hrvata, ki sta s starši sicer živela v Švici. Ravno ko sta pobegnila, sta prišla v vojašnico na obisk njuna starša. Nekdo v vojašnici jima je namignil, naj gresta na »plac«, da bodo mogoče tam vedeli, kje sta, da sta šla mogoče na pijačo ... S starši smo res stopili v stik in se z njimi domenili, da sinova pripeljemo na italijansko mejo. Do meje sem ju peljal v avtu, z menoj je bil tudi Cuber. Ko sva se približala mejnemu prehodu, sva dala najina potna lista »jugoslovanskemu« cariniku. Ta ju je držal v rokah, jaz pa sem počasi peljal avto naprej proti italijanski carini. Tu sta dvojčka zapustila avto in se napotila proti Italiji, kjer ju je čakal oče. Še prej sem jima zabičal, naj gresta hitro proti Italiji in naj se ne obračata nazaj. Toda ko ju je poklical »jugoslovanski« miličnik, sta se vrnila in odšla z njim na zaslišanje. Na srečo sta bila carinik in miličnik Slovenca, tako da sta dvojčka potem odšla k svojemu očetu na italijansko stran.

Silva Dekleva, prostovoljka Rdečega križa Ilirska Bistrica

Prostovoljke Rdečega križa so nadaljevale svoje delo tudi po koncu slovenske osamosvojitvene vojne, saj so kmalu po odhodu JLA iz Slovenije z Rdečega križa Slovenije dobile nalogo, da morajo vojašnico v Trnovem počistiti in jo pripraviti za sprejem beguncev iz delov nekdanje Jugoslavije, ki so bežali pred vojaškimi spopadi. Prostovoljkam so pri pripravi vojašnice veliko pomagali bistriški taborniki.

Vodja begunskega centra je bil Joško Pegan, poleg njega je bilo še od šest do osem zaposlenih, vsak dan pa sta bili na razpolago tudi po dve prostovoljki. V centru je bilo ves čas nastanjenih okrog 250 beguncev, večinoma iz okolice Doboja in Sarajeva.

Opremo za begunski center, predvsem zložljive postelje in odeje, so večinoma dobili s Švedske. Kasneje so Švedski opremili še kuhinjo in jedilnice. Kapaciteta kuhinje je bila 500 obrokov dnevno. Ko je center prenehal s svojim delom, so večino te opreme razdelili bistriškemu društvom.

Pri delovanju centra je kasneje pomagala tudi Italija. Skrbela je predvsem za hrano in oblačila, vsak teden je iz te sosednje države prišel tudi kombi, ki je otrokom pripeljal igrače, oblačila, šolske potrebščine, slaščice ...

Begunski center v Ilirski Bistrici je bil edini center v Sloveniji, ki je imel v začetku tudi šolo z dvema razredoma. Kasneje so se begunski otroci vključili v osnovne šole v bistriški občini.

Prostovoljke so med meščani zbirale tudi volno, iz katere so begunke ustvarjale izdelke in jih prodajale predvsem Italijanom ter tako zaslužile za kakšen priboljšek.

Rdeči križ je zbiral večje količine krompirja in zelenjave. Živila so hranili v bunkerju za Osnovno šolo Antona Žnideršiča, od tam pa so jih vozili kot pomoč na Hrvaško. Odziv kmetov iz bistriške občine pri zbiranju poljščin je bil velik.

Prostovoljke RK so tudi po koncu vojne v nekdanji Jugoslaviji še vedno prejemale veliko klicev svojcev, ki so poizvedovali za vojaki, ki so bili v JLA v bistriških vojašnicah in za katerimi se je potem izgubila vsaka sled. S svojimi zvezami so jim pomagale pri iskanju, nekaj vojakov jim je uspelo najti, tudi v tujini, kamor so zbežali pred vojno vihro v nekdanji Jugoslaviji.

Po vojni so dobivale tudi veliko zahval staršev vojakov, ki so jim pomagali prebegniti iz JLA.